

Чинчик А. А.

кандидат економічних наук, доцент

Київського національного університету будівництва і архітектури

Голубка С. М.

доктор економічних наук, професор,

радник Рахункової палати України

Chynchyk Anatolii

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Kyiv National University of Construction and Architecture*

Holubka Stepan

*Doctor of Economics, Professor,
Adviser Accounting Chamber of Ukraine*

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Статтю присвячено основним глобалізаційним викликам і особливостям формування податкової політики у системі розвитку національної економіки. Обґрунтовано, що виклики породжують можливості інноваційного розвитку, глобальної конкурентоспроможності, національної стабільності в умовах світових криз, суспільної та економічної стійкості. Визначено основні впливи динамізації розвитку на формування податкової політики, породжені цифровізацією економіки. Узагальнено актуальні для України глобалізаційні виклики формування податкової політики, у тому числі породжені COVID-2019. Аргументовано, що ефективне реагування на глобалізаційні виклики можливе за формування податкової політики на засадах прозорості системи оподаткування та справедливого перерозподілу мобілізованих фінансових ресурсів, націлених на затребувані трансформації національної економіки інноваційно-випереджувального типу.

Ключові слова: національна економіка, глобалізаційний виклик, податкова політика, податкова конкуренція, податкова злочинність, інституціональне середовище.

Вступ та постановка проблеми. Податкова політика сучасних країн на етапі формування попадає в площину численних факторних впливів. Їхня дія спричиняється інституціональним середовищем різних просторових рівнів – глобальним, міждержавним, національним, регіональним, локальним і навіть особистісним. Усе більшої відкритості набуває світова фінансово-економічна система, що уніфікує підходи до регулювання сфери податків. Глобалізація стає не просто фактором, а потужним викликом формування національної економіки та податкової політики країни, встановлюючи певні вимоги, породжені конкурентними, протекціоністськими, безпековими та іншими заходами.

Дослідження впливу глобалізації на формування податкової політики країни стає щораз актуальнішим та потребує теоретико-методологічних елементів до його висвітлення. Розкриття цих методологічних елементів має здійснюватись комплексно, що підтверджує актуальність вибраної тематики дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати дослідження поглиблюють теоретико-прикладні напрацювання українських (І. Безпалько [2], О. Бозуленко [4], Ю. Іванов [3; 5], А. Ільницька [12], О. Линник [7], О. Низова [10], В. Черкашин [14], О. Чумакова [3]) учених із різних аспектів вивчення впливу глобалізації на податкову сферу, а також іноземних експертів щодо оцінки рівня оподаткування [1; 6; 8; 9; 13].

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних глобалізаційних викликів формування податкової політики держави та обґрунтування специфіки їхнього впливу на систему національної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація може спричиняти як позитивний, так і негативний

вплив на податкову сферу. У випадку набуття негативних ознак виникають глобалізаційні виклики. Їх необхідно розуміти, щоб врахувати під час формування податкової політики держави, покликаної їх нівелювати або трансформувати в нові можливості (рис. 1).

З визначених на рис. 1 впливів глобалізації на формування податкової політики специфічним є виклик динамізації розвитку. Сучасний світ розвивається в еру динамічних змін, у чому значну роль відіграє глобалізація, що забезпечує обмін ресурсами (людськими, фінансовими, майновими) та інформацією і знаннями, а це сприяє більш ефективному їх використанню та капіталізації. Виклик динамізації розвитку для податкової політики полягає в тому, що вона потребує постійної адаптації та врахування нових тенденцій у бізнесі і суспільній життєдіяльності. У зарубіжній науці і практиці динамічні новації, які знижують ефективність податкової політики за умов несвоечасного реагування на них, називають «фіскальними термітами», зокрема мова йде про [1; 2]: нові форми ведення бізнесу – електронна комерція та електронні трансакції, що негативно позначаються на податковій базі податків з продажу (надходження від сплати цих податків втрачаються); застосування електронних грошей, що ускладнює процес контролю за обігом грошей та відстеженням господарських операцій, які підлягають оподаткуванню (під прямою загрозою опиняються як податки з продажу, так і прямі податки); маніпулювання з трансферними цінами та угодами в межах однієї транснаціональної компанії в низькоподаткових юрисдикціях, що сприяє зменшенню податкового навантаження та підвищує можливість застосування схем ухилення від сплати податків; зростання обсягів грошових потоків із застосуванням таких похідних фінансових інструментів, як деривативи та хеджові фонди,

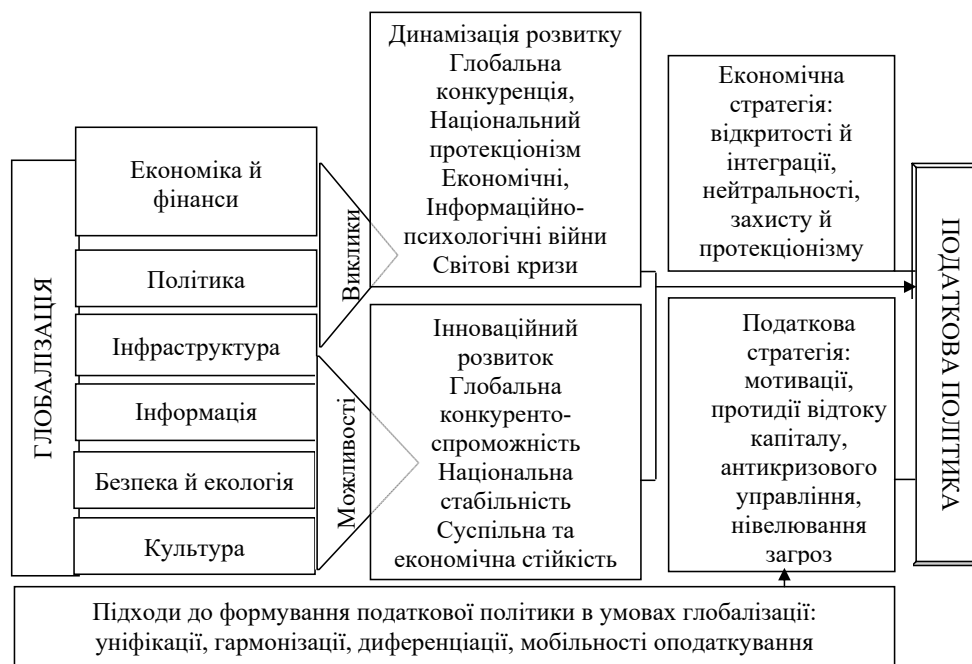

Рис. 1. Глобалізаційні виклики і можливості під час формування податкової політики держави

Джерело: авторська розробка

що призводить до ще більшої асиметрії інформації, ніж в електронній комерції (податкові органи через існуючі проблеми ідентифікації бенефіціаря таких угод, трансакцій, доходів, а також визначення його місця резиденції та походження доходу не можуть визначити об'єкт оподаткування доти, доки сам платник податку не задекларує його); зростаючий рівень туризму, міжнародних подорожей та відряджень, що дозволяє купувати товари за зниженими цінами внаслідок застосування нижчих ставок податків.

Одним з головних викликів глобалізації для формування податкової політики держави є податкова конкуренція. Це явище в науці і практиці отримує різні оцінки – як негативне зі створенням державами умов для залучення іноземних фінансових ресурсів та робочої сили з пропозицією натомість можливостей ухилення від сплати податків чи зменшення таких обсягів, а також конфіденційності інформації про платників податків та інших стейкхолдерів (критичні оцінки ОЕСР, МВФ, СОТ); як позитивне, що є формою економічної конкуренції та виникає в процесі управління конкурентними перевагами податкової системи з метою досягнення сталої конкурентоспроможності національної економіки [3; 4, с. 53].

Основними напрямками податкової конкуренції між державами при цьому виступають [5]:

1) модель податкової конкуренції: недиференційоване залучення мобільних факторів виробництва незалежно від напрямів та ефективності їх використання – реалізується шляхом зменшення або загального податкового навантаження, або податкового навантаження на капітал та працю; диференційоване пріоритетне залучення мобільних факторів виробництва в найбільш перспективні, з позицій забезпечення сталого соціально-економічного розвитку, сфери (інновації, енергозбереження та енергоефективність, інформаційні технології і цифрова економіка та ін.) – передбачає створення і використання конкурентних переваг не тільки в податковій сфері, але й покращення інфраструктурного середовища; інший деструктивний сценарій – залучення мобільних факторів

виробництва у сфері з вигіднішим використанням місцевих ресурсів (робочої сили, природного потенціалу), що, як правило, супроводжується їх виснаженням та негативним впливом на довкілля;

2) специфіка національної податкової системи – її структура (вагомість «ресурсних» податків), податкове навантаження на капітал;

3) податкове адміністрування і контроль – простота та вартість реєстраційних процедур, процедур оподаткування.

Податкова конкуренція виникає між державами як закономірний наслідок глобалізації й перерозподілу ресурсів – фінансових, майнових, людських, інформаційних. При цьому ефективна податкова політика повинна враховувати ці аспекти та за умов надмірного виведення фінансових ресурсів за кордон слідувати податковій стратегії протидії відтоку капіталу.

Це актуальна проблема для України. Основною відтоку капіталу фахівці традиційно називають значний податковий тиск на бізнес, породжений недоліками адміністрування.

Головною проблемою вирішення зазначених проблем в Україні є відсутність політичної волі, адже, як правило, первинний інтерес використання переваг податкових систем інших країн мають владні особи або інститути, тісно пов'язані з ними, що володіють значними капіталами та постійно нарощують власні прибутки навіть на тлі зниження рівня добробуту населення. Протидія відтоку капіталу має входити в систему імперативів формування податкової культури в державі та активного міждержавного співробітництва з погодженням спільних заходів у податковій сфері в рамках так званої фіскальної консолідації (уніфікація й гармонізація підходів до оподаткування, протидія недобросовісній податковій конкуренції, особливо неприпустимість «гонки на виснаження» в зниженні податкових ставок).

Грубі й систематичні порушення податкової конкуренції між країнами з виведенням капіталу з економіки задля

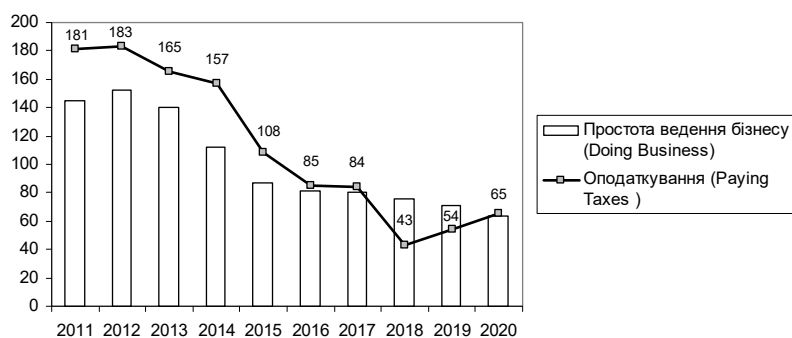

Рис. 2. Місце України в оцінках Світового банку «Doing Business», 2011–2020 роки

Джерело: [6]

унікнення оподаткування спричиняють транснаціональну податкову злочинність. Провідними організаціями в даній сфері є Міжнародна група з протидії відмиванню бручних грошей (ФАТФ) та Інтерпол.

ФАТФ веде «сірий» і «чорний» списки офшорних зон («податкових гаваней»). Уряди окремих держав, інтеграційні об'єднання (ЄС) та міжнародні організації (ОЕСР) визначають також власний перелік країн, які є офшорами для національних фінансів. Для України та ЄС офшорами визнано Ангілью, Барбадос, Ліберію, Панаму, Сейшельські острови, Сінт-Мартен. Українське законодавство окремо до офшорних зон відносить понад 80 держав-територій, серед яких найбільшими є Кіпр, Британські Віргінські острови, Нідерландські Антильські Острови (Карибські Нідерланди) та Сін-Мартен (Нідерландська частина).

Податкова конкуренція на міжнародному рівні змушує щодо податкової політики обирати не лише стратегію, але й підхід до її формування. Мова йде про уніфікацію, гармонізацію, диференціацію та мобільність оподаткування (див. рис. 1). Для України актуальним завданням є податкова гармонізація – з огляду на її євроінтеграційний вектор та членство в СОТ.

Необхідність податкової гармонізації в частині вдосконалення податкової політики України зумовлена порівняльними міждержавними оцінками в цій сфері. Рейтингування країн має дуже сильний іміджевий (інвестиційний, працересурсний, політичний) ефект і посилює впливи податкової політики на макроекономічні показники та зовнішньоторговельні операції.

Однією з найавторитетніших міждержавних оцінок є рейтинг Світового банку «Doing Business», серед 10 показників якого виділено оподаткування. Україна поступово покращує свої позиції за інтегральним показником ведення бізнесу (64 позиція у 2019 році), однак що стосується податків її рейтинг за 2018–2019 роки знизився на 11 позицій (рис. 2). Це є показовим моментом в оцінці

ефективності державної регуляторної політики на сучасному етапі. У 2020 році прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві». За умов виконання законодавчих положень очікується покращення ситуації в даній сфері, у тому числі під тиском міжнародних організацій.

З рис. 2 відзначаємо стрімке покращення рейтингових позицій України у 2017–2018 роках за індикатором оподаткування, що відбулось завдяки зниженню до 22 % ставки єдиного соціального внеску і, відповідно, скорочення середнього податкового навантаження до 37,8 % (в ЄС – 40,5%, загальний світовий показник – 39,6%) [7, с. 169].

У табл. 1 наведено порівняння складових оцінки оподаткування в рейтингу «Doing Business». Особливого скорочення набула кількість податків – 5 загальнодержавних обов'язкових податкових платежів – єдиний соціальний внесок, корпоративний податок (податок на прибуток підприємств, податок на доходи фізичних осіб), ПДВ, екологічний податок і плата за землю.

Погіршення оцінки оподаткування в Україні Світовим банком за останні роки потребує більш глибокого міждержавного порівняння. У звітах Світового банку показники України традиційно порівнюють з іншими державами Центрально-Східної Європи (табл. 2). Також слід звертати окрему увагу на стратегічних партнерів України, особливо Польщу (сусідство з ЄС), Німеччину (один з головних іноземних інвесторів національної економіки), США (глобальний геополітичний партнер).

Враховання рейтингових оцінок країн Прибалтики здійснено з огляду на часті рекомендації експертів щодо врахування їхнього досвіду. Модернізація податкової системи була головною умовою отримання членства ЄС для цих держав, зокрема проводилась інформатизація відносин з платниками податків, функції адміністрування та контролю поступово передавались до центральних підрозділів податкових відомств зі скороченням штатів працівників (у регіонах залишилися тільки структурні підрозділи, які виконують функцію суто обслуговування платників податків) [10]. З табл. 2 бачимо, що в Естонії і Литві платники податків значно менше витрачають часу на сплату податків, зокрема оформлення декларацій та подання звітності. Практично всі процедури здійснюються в електронній формі. Впроваджено жорсткі заходи покращення за податкову злочинність – кримінальну відповідальність та конфіскацію майна, отриманого незаконним шляхом. Забезпечено тісний взаємозв'язок податкової інспекції і податкової поліції (практика Литви).

Таблиця 1

Оцінка оподаткування в Україні у рейтингу Світового банку «Doing Business», 2012, 2020 роки

№ з/п	Показники	2012	2020
1	Місце в рейтингу	181	65
2	Кількість податкових платежів	135	5
3	Витрачений час на сплату податків за рік	657	328
4	Рівень оподаткування (частка в прибутку), %	57,1	45,2
5	Оцінка процесів після звітності та сплати податків (відшкодування ПДВ, коригування корпоративного податку) (0–100)	-	86,0

Джерело: [8, с. 42; 9, с. 77]

Критерії оподаткування в рейтингу Світового банку «Doing Business»: порівняння України та деяких держав світу

№ з/п	Країни	Бальна оцінка оподаткування (0-100)	Кількість податкових платежів	Витрачений час на сплату податків за рік	Рівень оподаткування (частка в прибутку), %	Оцінка процесів після звітності та сплати податків (відшкодування ПДВ, коригування корпоративного податку) (0-100)
1	Країни Центрально-Східної Європи					
1.1	Україна	78,1	5,0	328,0	45,2	86,0
1.2	Білорусь	71,2	7,0	170,0	53,3	50,0
1.3	Грузія	85,9	5,0	216,0	9,9	85,9
1.4	Казахстан	78,2	10,0	186,0	28,4	48,9
1.5	Молдова	85,2	10,0	183,0	38,7	90,8
2	Країни-стратегічні партнери					
2.1	Німеччина	82,2	9,0	218,0	48,8	97,7
2.2	Польща	76,4	7,0	334,0	40,8	77,4
2.3	США	86,8	11,0	175,0	36,6	94,0
3	Країни з привабливим для адаптації досвідом					
3.1	Естонія	89,9	8,0	50,0	47,8	99,4
3.2	Латвія	89,0	7,0	169,0	38,1	98,1
3.3	Литва	88,8	10,0	95,0	42,6	97,5

Джерело: узагальнено автором на основі профілей Світового банку по країнах «Doing Business»-2020

Таким чином, для України з погляду міждержавних порівнянь рейтингу Світового банку «Doing Business» первинним завданням стоїть покращення процедур адміністрування сплати податків. Проблемним залишається відшкодування ПДВ та маніпуляції з відповідними процедурами. З 2017 року започатковано ведення Реєстру заяв про повернення суми бюджетного відшкодування ПДВ [11]. При цьому залишаються актуальними проблеми функціонування механізму бюджетного відшкодування з визначенням їх критеріїв, дій при умові нестачі коштів, зберігається високий рівень шахрайства [12, с. 255]. Частка відшкодувань ПДВ у загальній сумі надходжень даного виду податків в Україні є нижчою, ніж в європейських державах. Для прикладу, в Україні за останні роки вона перебуває на рівні 40%, коли в Польщі сягає 70%.

Глобалізаційний виклик COVID-2019 розділив світ на до- і постпандемічний період. Пандемія здійснює сильний вплив на економіку всіх держав світу. Уряди з потужними фінансовими резервами наразі спроможні стабілізувати макроекономічну ситуацію (так само, як у 2008 році, що засвідчує динаміка падіння ВВП країн ЄС).

Податкова політика інших країн в умовах пандемії орієнтована на податкові стратегії антикризового управління, нівелювання загроз і стабілізації. ОЕСР пропонує заходи реагування та реалізації податкової політики в розрізі чотирьох фаз у пандемічний і післяпандемічний періоди [13]:

1. Початкова реакція – податкові системи відіграють ключову роль у швидкому забезпеченні фінансової підтримки бізнесу та домогосподарств, при чому податкова політика повинна бути частиною загальної державної стратегії, що поєднує податкову, бюджетну, медико-охоронну, фінансову та грошово-кредитну політику;

2. Більш широкі та стійкі податкові реакції – відстрочення податкових платежів (аналог безвідсоткових позик), відмова держави від внесків на соціальне страхування та окремих податків, зобов'язання виплат заробітної плати, посилення підтримки домогосподарств;

3. Відновлення на основі податкових стимулів для підтримки інвестицій і споживання – нарощування боргу підприємств та домогосподарств, часті закриття бізнесу та безробіття, збільшення економічної невизначеності можуть зменшити майбутні інвестиції та споживання; там, де відновлення анемічне, може застосовуватись експансивна податкова політика протягом тривалого періоду для стимулювання більш широкого споживання й інвестицій та зміцнення довіри;

4. Визначення підходів та інструментів податкової політики для стимулювання і підтримки відновлення економіки та споживання; після відновлення незворотнім є перегляд податкових систем з впровадженням нових видів податків та посиленням прогресивного принципу їх встановлення.

Податкова політика різних держав в умовах пандемії залежить від рівня їх економічного розвитку та фінансової стійкості. Основою формування податкової політики за таких обставин має бути розуміння ймовірних наслідків. За оцінками фахівців ОЕСР, очікується зниження виробництва на 20–25 % та споживання на 30–35 % (останнє означає обвалення збору найважливішого податку в Україні – ПДВ). Негативні очікування вимагають гнучкості податкової політики з застосуванням таких заходів підтримки у даній сфері, як збільшення термінів подання податкових декларацій, відстрочення податкових платежів, більш швидке відшкодування податків, включаючи ПДВ, розширення процедур компенсації збитків і деякі податкові пільги, у тому числі на соціальне страхування, податки на заробітну плату і майно [14]. Важливою є оперативність управлінських рішень з чіткою позицією держави та рекомендаціями бізнесу стосовно економічної і соціальної поведінки в умовах можливих форс-мажорних викликів.

Отже, висновком з дослідження глобалізаційних викликів формування податкової політики є актуалізація впливів міждержавної податкової конкуренції, наслідком чого є функціонування багатьох офшорних зон, що

породжують деструктивні процеси відтоку національного капіталу за кордон. Іншим проблемним зрізом є динамізація цивілізаційного розвитку з виникнення нових видів економічної діяльності, цифровізацією економіки, поширенням дистанційних форм зайнятості з територіальними розривами місця праці/бізнесу/навчання і проживання, що потребує впровадження новітніх підходів до оподаткування.

Для України у переліку глобалізаційних викликів формування податкової політики слід у першу чергу звертати увагу на: неефективні заходи боротьби та протидії податковій злочинності, зокрема в частині введення і виведення капіталів з офшорних зон, проведення через них експортно-імпорتنних операцій, у тому числі стратегічно важливої сировини зернових (через Кіпр, Британські Віргінські острови, Швейцарію); програшні позиції в податковій конкуренції між державами, у результаті чого національний капітал надміру виводиться в офшори та супроводжується іншими незаконними схемами повернення і капіталізації; програшні позиції в податковій конкуренції між державами в залученні інвестиційних капіталовкладень у зв'язку з недосконалим адмініструванням сплати податків, надмірними часовими затратами на податкову звітність, недостатніми обсягами відшкодувань ПДВ та його суб'єктивізм; програшні позиції в економічній конкуренції між державами, що підтверджує висока частка податкових надходжень у формуванні ВВП, а відтак і фінансове забезпечення реалізації державної

політики в усіх сферах; непослідовність та несистемність податкової політики у форс-мажорних (кризових) обставинах з надмірною чутливістю економіки до екзогенних впливів, зокрема за поточних умов – негативного впливу COVID-2019 з вимушеною незайнятістю та обмеженням підприємницької активності; вимушеність врахування вимог міжнародних організацій та зовнішніх партнерів, зокрема ЄС, СОТ щодо стандартів оподаткування, гармонізації податкового законодавства та функціонування відповідних структур з метою протидії податковій злочинності і корупції.

Висновки. Податкова політика має формуватися таким чином, щоб забезпечувати конкурентоспроможність податкової системи України з врахуванням визначених викликів глобалізації. Основою такої конкурентоспроможності має бути прозорість оподаткування та справедливий перерозподіл мобілізованих фінансових ресурсів. Пом'якшення впливу глобалізаційних викликів на сферу податків можливе при формуванні і реалізації такої політики держави, яка забезпечує прямий і сильний вплив податкового інструментарію на затребувані трансформаційні зміни в економіці, що характеризуються інноваційністю випереджувального типу. Лише за таких обставин держава може розвиватись у висококонкурентному глобальному фінансово-економічному просторі, що постійно змінюється. Пріоритети забезпечення конкурентоспроможності національної податкової системи будуть предметом подальших досліджень автора.

Список використаних джерел:

1. Tanzi V. Globalization, Technological Developments and Work of Fiscal Termites / V. Tanzi // IMF Working Papers. 2000. November. WP/00/181. 23 p.
2. Безпалько І.Р. Аналіз конкурентоспроможності податкової системи України в сучасних глобалізаційних умовах. *Ефективна економіка*. 2015. № 10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/26.pdf (дата звернення: 19.04.2020).
3. Іванов Ю.Б., Чумакова О.О. Щодо визначення видів податкової конкуренції. *Економіка розвитку*. 2010. № 1 (53). С. 5–8.
4. Бозуленко О.Я. Сутність міжнародної податкової конкуренції. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2011. Вип. 3. С. 52–57.
5. Іванов Ю.Б. Податкова конкуренція та конкурентні переваги. *Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка»*. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44008/2/2018_Ivanov_Ic_V-Podatkova_konkurentsia_ta_44.pdf (дата звернення: 11.10.2020).
6. Ease of Doing Business in Ukraine : Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/ease-of-doing-business> (дата звернення: 11.10.2020).
7. Линник О.І. Збалансована система обліку та адміністрування податків як основний чинник легкості ведення бізнесу в країнах світу. *Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. фахове вид.* 2018. Вип. 21. С. 168–171. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/34.pdf> (дата звернення: 11.10.2020).
8. Economy Profile Ukraine. Doing Business 2020. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> (дата звернення: 14.04.2020).
9. Economy Profile Ukraine. Doing Business 2012. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/27049/654950Ukraine00BOX0365773B00PUBLIC0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 19.03.2020).
10. Низова О. Реформування податкової системи – процес незворотній. *Вісник «Офіційно про податки»*. URL: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1701> (дата звернення: 19.03.2020).
11. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні: Закон України № 1797-VIII від 21.12.2016 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t161797?> (дата звернення: 19.03.2020).
12. Льницька А.В. Аналіз основних змін у податковому законодавстві щодо податку на додану вартість. *Молодий вчений*. 2017. № 2. С. 253–256.
13. Tax and Fiscal Policy in Response to the Coronavirus Crisis: Strengthening Confidence and Resilience / OECD (12.05.2020). URL: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=128_128575-06rakt0aa&title=Tax-and-Fiscal-Policy-in-Response-to-the-Coronavirus-Crisis (дата звернення: 12.05.2020).
14. Черкашин В. Після пандемії на українців чекає епоха закручування гайок і зростання податків: URL: <https://ua.112.ua/mnenie/pislia-pandemii-na-ukraintsiv-chekaie-epokha-zrostantia-podatkov-534390.html> (дата звернення: 28.04.2020).

References:

1. Tanzi V. (2000) Globalization, Technological Developments and Work of Fiscal Termites. *IMF Working Papers*. November. WP/00/181. 23 p.
2. Bezpalko I.R. (2015) Analiz konkurentospromozhnosti podatkovoi systemy Ukrainy v suchasnykh hlobalizatsii nykh umovakh [Analysis of the competitiveness of the tax system of Ukraine in modern globalization]. *Efektivna ekonomika*, no. 10. Available at: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2015/26.pdf (accessed 19 April 2020).

3. Ivanov Yu.B., Chumakova O.O. (2010) Shchodo vyznachennia vydiv podatkovoi konkurentsii [Regarding the definition of types of tax competition]. *Ekonomika rozvytku*, no. 1 (53), pp. 5–8.
4. Bozulenko O.Ya. (2011) Sutnist mizhnarodnoi podatkovoi konkurentsii. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu [The essence of international tax competition]*. *Ekonomichni nauky*, vol. 3, pp. 52–57.
5. Ivanov Yu.B. (2018) Podatkova konkurentsiia ta konkurentni perevahy [Tax competition and competitive advantage]. *Elektronnyi naukovyi arkhiv Naukovo-tekhnichnoi biblioteki Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha»*. Available at: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44008/2/2018_Ivanov_Iu_B-Podatkova_konkurentsiia_ta_44.pdf (accessed 11 October 2020).
6. Ease of Doing Business in Ukraine: Trading Economics. Available at: <https://tradingeconomics.com/ukraine/ease-of-doing-business> (accessed 11 October 2020).
7. Lynnyk O.I. (2018) Zbalansovana systema obliku ta administruvannya podatkov yak osnovnyi chynnyk lehkosti vedennia biznesu v krainakh svitu [Balanced system of accounting and administration of taxes as a major factor in the ease of doing business in the world]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky: elektron. nauk. fakhove vyd.* Vol. 21, pp. 168–171. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/34.pdf> (accessed 11 October 2020).
8. Economy Profile Ukraine. Doing Business (2020). Available at: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> (accessed 14 April 2020).
9. Economy Profile Ukraine. Doing Business (2012). Available at: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/27049/654950Ukraine00BOX0365773B00PUBLIC0.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed 19 March 2020).
10. Nyzova O. Reformuvannya podatkovoi systemy – protses nezvorotnii. *Visnyk «Ofitsiino pro podatky»* [Reforming the tax system is an irreversible process]. Available at: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/1701> (accessed 19 March 2020).
11. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy shchodo pokrashchennia investytsiinoho klimatu v Ukraini [On amendments to the Tax Code of Ukraine to improve the investment climate in Ukraine]: Zakon Ukrainy № 1797-VIII vid 21.12.2016 roku. Available at: https://ips.ligazakon.net/document/view/t161797?ed=2016_12_21 (accessed 19 March 2020).
12. Ilnytska A.V. (2017) Analiz osnovnykh zmin u podatkovomu zakonodavstvi shchodo podatku na dodanu vartist [Analysis of the main changes in the tax legislation on value added tax]. *Molodyi vchenyi*, no. 2, pp. 253–256.
13. Tax and Fiscal Policy in Response to the Coronavirus Crisis: Strengthening Confidence and Resilience / OECD. Available at: https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=128_128575-o6rakt0aa&title=Tax-and-Fiscal-Policy-in-Response-to-the-Coronavirus-Crisis (accessed 12 May 2020).
14. Cherkashyn V. Pislia pandemii na ukraintsiv chekaie epokha zakruchuvannya haiok i zrostantia podatkov [After the pandemic, Ukrainians will face an era of tightening the screws and raising taxes]. Available at: <https://ua.112.ua/mnenie/pislia-pandemii-na-ukraintsiv-chekaie-epokha-zakruchuvannya-haiok-i-zrostantia-podatkov-534390.html> (accessed 28 April 2020).

ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫЕ ВЫЗОВЫ И СПЕЦИФИКА ФОРМИРОВАНИЯ НАЛОГОВОЙ ПОЛИТИКИ

Аннотация. Статья посвящена основным глобализационным вызовам и особенностям формирования налоговой политики в системе развития национальной экономики. Обосновано, что вызовы порождают возможности инновационного развития, глобальной конкурентоспособности, национальной стабильности в условиях мировых кризисов, общественной и экономической устойчивости. Определены основные влияния динамизации развития на формирование налоговой политики, порожденные цифровизацией экономики. Обобщены актуальные для Украины глобализационные вызовы формирования налоговой политики, в том числе порожденные COVID-2019. Аргументировано, что эффективное реагирование на глобализационные вызовы возможно при формировании налоговой политики на основе прозрачной системы налогообложения и справедливого перераспределения мобилизованных финансовых ресурсов, нацеленных на востребованные трансформации национальной экономики инновационно-опережающего типа.

Ключевые слова: национальная экономика, глобализационный вызов, налоговая политика, налоговая конкуренция, налоговая преступность, институциональная среда.

GLOBALIZATION CHALLENGES AND SPECIFICS OF TAX POLICY FORMATION

Summary. The article highlights the main globalization challenges and opportunities for the formation of state tax policy in conjunction with the tax strategy. Challenges include the dynamization of development, global competition, national protectionism, economic and information-psychological wars, global crises, market takeovers, and resource mobility. These challenges create opportunities for innovative development, global competitiveness, national stability in global crises, social and economic stability. The main influences of development dynamization on the formation of tax policy, generated by the digitalization of the economy, are determined. Interstate tax assessments according to the World Bank's Doing Business rating are analyzed, determining Ukraine's place in them. This made it possible to find out that the primary task for Ukraine is to improve the procedures for the administration of tax payments, as well as to reimburse the value added tax and eliminate manipulations with the relevant procedures. It is substantiated that the tax policy of different states in a pandemic depends on the level of their economic development and financial stability. The globalization challenges of tax policy formation relevant to Ukraine are generalized, including those generated by COVID-2019. These include: ineffective measures to combat and combat tax crime, in particular in terms of input and output of capital from offshore zones, conducting export-import operations through them; losing positions in tax competition in attracting investment due to imperfect administration of tax payments, excessive time spent on tax reporting, insufficient amounts of the value added tax refunds and its subjectivity; losing positions in economic competition between states, which confirms the high share of tax revenues in GDP, and hence the financial support for the implementation of public policy in all areas; inconsistency and inconsistency of tax policy in force majeure (crisis) circumstances with excessive sensitivity of the economy to exogenous influences, etc. It is proved that mitigation of the impact of globalization challenges on the tax sphere is possible in the formation and implementation of such a state policy that provides a direct and strong impact of tax instruments on the required transformational changes in the economy, characterized by advanced innovation.

Key words: national economy, globalization challenge, tax policy, tax competition, tax crime, institutional environment.